

Історія становлення інституту державного реєстратора

СОЛОНАР А.В.

Здобувач кафедри адміністративного
права ХНУВС

З самого початку варто зазначити, що інститут державного реєстратора виник з прийняттям Верховною Радою України 15 травня 2003 року Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Так у ст. 1 вищезазначеного закону вказано, що державний реєстратор - посадова особа, яка відповідно до цього Закону від імені держави здійснює державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [1]. До цього часу таке поняття як державний реєстратор – не існувало взагалі, всі його функції були покладені на органи державної реєстрації. Проте, хоча даної посади і не існувало, але функції цієї посадової особи також хтось здійснював. Тому постає питання: що це були за органи державної реєстрації, які виконували функції, що на даному етапі покладені на державного реєстратора, і яким чином все ж таки було введено інститут останнього?

Важко визначити момент з якого не обхідно розглядати дане питання, проте Ж.А. Іонова визначає, що основи державної реєстрації були закладені в період Нової економічної політики (1921 р.) [2, с. 74]. Не має підстав не погодитись, адже до 1921 року і ще декілька років потому процедура державної реєстрації була врегульована значною кількістю нормативних актів, що не були узгоджені між собою, а саме: Декрет Ради Народних Комісарів від 27.07.1918р. «Про реєстрацію торгових і промислових підприємств», Декрет Ради Народних Комісарів від 12.12.1921р. «Про приватні видавництва», Постанова Ради Праці і Оборони від 20.08.1922р. «Про товарні біржі», Декрет Ради Народних Комісарів від 25.11.1921 р. «Про товариства (артілі) відповідальної праці», Постанова Ради Праці і Оборони від 4.04.1922 р. «Про утворення Головного Комітету у справах про концесії і акціонерні товариства», Постанова Ради Праці і Оборони

від 20.02.1923 р. «Про реєстрацію товариств повних і на вірі», Декрет Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів від 15.03.1923 р. «Про державні промислові підприємства, які діють на засадах комерційного розрахунку (трестах)», Декрет Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів від 24.01.1922р. «Про кредитну кооперацію», Цивільний кодекс РРФСР 1922 р. тощо.

Необхідно зазначити, що лише з прийняттям Положення про торговельну реєстрацію 20.10.1925 р. було конкретно визначено органи, на які покладалося проведення торговельної реєстрації. У Положенні зазначалося, що органами торговельної реєстрації є:

- 1) Народний Комісаріат з Внутрішньої Торгівлі Союзу РСР;
- 2) народні комісаріати з внутрішньої торгівлі союзних республік;
- 3) місцеві органи регулювання внутрішньої торгівлі:
 - а) народні комісаріати з внутрішньої торгівлі автономних республік, які не мають губернського поділу;
 - б) губернські і обласні (в автономних областях і областях не поділених на райони) відділи внутрішньої торгівлі;
 - в) окружні, за виключеннями округів Якутської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки, Киргизької і Черкеської (Адигейської) автономних областей, відділи внутрішньої торгівлі;
 - г) уповноважені Народного Комісаріату з Внутрішньої Торгівлі Закавказької Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки по Азербайджану, Вірменії та Грузії.

Пізніше до числа органів торговельної реєстрації були включені також Народний Комісаріат Зовнішньої і Внутрішньої Торгівлі Союзу РСР, народні комісаріати торгівлі союзних республік, місцеві органи народних комісаріатів торгівлі союзних республік.

З прийняттям Положення про державну реєстрацію підприємств, організацій і осіб, які беруть участь в господарському обороті в 1931 році виникло таке поняття як державна реєстрація. Цим Положенням функціями

державної реєстрації наділялись: Народний Комісаріат фінансів СРСР; народні комісаріати фінансів союзних і автономних республік; крайові, обласні, міські, окружні і районні фінансові відділи.

20 жовтня 1956 року Рада Міністрів СРСР прийняла Постанову «Про відміну державної реєстрації державних, кооперативних і громадських господарських організацій і підприємств» чим і засвідчила факт відміни державної реєстрації вищевказаних суб'єктів аж до 1990 року. Підтвердженням такої відміни також слугує Положення про соціалістичне державне виробниче підприємство від 04.10.1965 р., в якому зазначено, що дане підприємство утворюється з наказом вищого органу у відповідності з законодавством Союзу РСР чи союзної республіки. Також, Положення про порядок створення, реорганізації і ліквідації підприємств, об'єднань, організацій і установ від 02.09.1982 р. підтвердило розпорядчий порядок створення підприємств, організацій, установ і об'єднань.

У 1990 році було прийнято Закон РСФСР «Про підприємства і підприємницьку діяльність», який покладав функції державного реєстратора на посадових осіб районної, міської, районної в місті Ради народних депутатів.

До прийняття Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» у 2003 р. дане питання було врегульовано рядом нормативно-правових актів, а саме: Постанова Ради Міністрів УРСР від 11.11.1990 р. «Про порядок державної реєстрації кооперативів (філіалів, відділень) та їх спілок (об'єднань) в Українській РСР», Постанова Ради Міністрів УРСР від 15.04.1991 р. «Про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення окремих видів діяльності та про розмір плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємництва», Закон України «Про підприємництво» від 07.02.1991р., Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.12.91 р., Постанова КМУ від 18.06.1992 р. «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації колективного сільськогосподарського підприємства», Положення Про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, затвержене

постановою КМУ від 29.04.1994р., Постанова КМУ від 25.05.1998р. «Про порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності».

З огляду на вищевказані нормативно-правові акти, можна зазначити що державна реєстрація здійснювалася посадовими особами виконавчого комітету міської, районної в місті ради або районної, районної в місті Києві і Севастополі державної адміністрації.

Таким чином, аналізуючи вищезазначені акти, можна простежити на кого саме і у який період було покладено функції державного реєстратора. Необхідно погодитись з тим, що дійсно до набуття Україною незалежності процес становлення інституту державного реєстратора пройшов чотири періоди.

Перший період (1917-1923 рр.) характеризувався наявністю великої кількості розрізнених нормативно-правових актів, які регулюють порядок створення і діяльності комерційних організацій, які не встановлювали єдиної, централізованої, впорядкованої системи їх створення. Другий період (1923-1931 рр.) – створенням інституту торгової реєстрації. Третій період (1931-1956 рр.) – скасування інституту торгової реєстрації і введення державної реєстрації. Четвертий період (1956-1990 рр.) – скасування державної реєстрації, підприємства створювалися за їх підвідомчістю [3, с. 86-87].

Література

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р. № 755 – IV // ВВР. – 2003. - № 31-32. – Ст. 263.
 2. Ионова Ж.А. Правовые проблемы государственной регистрации и лицензирования предпринимательства: Дис. канд. юрид. наук. М., 1997, С.74.
 3. Лазариди А.С. Государственная регистрация юридических лиц (административно-правовые вопросы): Дис. канд. юрид. наук. Саратов, 2004, С. 86, 87.
- Солонар А. В. Історія становлення інституту державного реєстратора / А. В. Солонар // Матеріали I Міжн. наук.-практ. конф. «Теорія і практика

сучасного права» (Херсон, 29 жовтня 2010 р.) / Херсонський юридичний інститут
Харківського національного університету внутрішніх справ. – Херсон : Айлант,
2010. – Т. 1. – С. 296–298.